

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในบทนี้ได้มีการนำเสนอเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบันของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงความเป็นมาของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือ โดยใช้การวิจัยแบบบรรยายเชิงสำรวจ โดยประมวลจากเอกสารต่าง ๆ แบบสำรวจและแบบสอบถามจากผู้ติดต่อ/ประสานงานหรือรับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ตลอดจนแบบสัมภาษณ์จากอธิการบดีหรือรองอธิการบดีที่รับผิดชอบงานวิเทศสัมพันธ์ ทั้งนี้เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

1. ขั้นตอนของการวิจัย ดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาความเป็นมาของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ตั้งแต่การก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรก คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยรวบรวมและคัดเลือกข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.2 ออกแบบสำรวจและแบบสอบถาม เพื่อสำรวจสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และสอบถามความคิดเห็นจากผู้ติดต่อ/ประสานงานหรือผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ จำนวน 20 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จำนวนสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่สำรวจได้จำนวน 186 ฉบับ จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับจำนวน 183 ชุด

1.3 ออกแบบสัมภาษณ์ อธิการบดีหรือรองอธิการบดีที่รับผิดชอบงานวิเทศสัมพันธ์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 20 คน จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 20 แห่ง

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 ประเภท คือ

2.1 เป็นการรวบรวมเอกสารโดยใช้เกณฑ์ภายนอก และภายในพิจารณาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์มาใช้ในการคัดเลือกเอกสารสำหรับการวิจัยครั้งนี้

2.2 แบบสำรวจและแบบสอบถาม ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำเครื่องมือของ ดร. สเวียเชค มาวิเคราะห์รายละเอียดและปรับปรุงให้เหมาะสม โดยให้มีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบบสำรวจเป็นแบบเพื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ ตลอดจน

ผลของข้อตกลงและทางด้านการเงิน ส่วนแบบสอบถามเป็นคำถามที่ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประโยชน์/คุณค่า ความพอใจ ปัญหา/อุปสรรค ในการที่มีความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบัน อุดมศึกษาต่างประเทศ และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแล้วจึงมาปรับปรุง นำไปทดลองใช้และ นำเครื่องมือที่ทดลองใช้มาหาค่าความเที่ยงได้ค่าความเชื่อมั่น ๐.8914

2.3 แบบสัมภาษณ์ ศึกษาจากการเปรียบเทียบข้อมูลเอกสารต่าง ๆ กับ คำโครง (Outline) และวัตถุประสงค์ของการวิจัย และร่างเป็นแบบสัมภาษณ์ ปรึกษากับ อาจารย์ที่ปรึกษา และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์ แล้วจึงมาปรับปรุง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่หน่วย/ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กองวิเทศสัมพันธ์ของทบวงมหาวิทยาลัย หน่วยงานต่างประเทศ เช่น มูลนิธิฟูไลโบรท์ ยูเอสเอ สำนักข่าวสารกึ่งปุณ สำนักข่าวสารอเมริกัน บริติชเคาน์ซิล สถานเอกอัครราชทูตประเทศต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อทำการสำรวจข้อมูลจาก เอกสาร รายงานประจำปี หนังสือครบรอบวันสถาปนา และผู้วิจัยได้เดินทางไปยัง มหาวิทยาลัย/สถาบันของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์อธิการบดีหรือ รองอธิการบดีที่รับผิดชอบงานวิเทศสัมพันธ์ด้วยตนเอง และส่งแบบสำรวจและแบบสอบถาม ผ่านทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อให้มหาวิทยาลัย/สถาบันจัดทำและส่งกลับคืนไปยังทบวงมหาวิทยาลัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ดังนี้

4.1 ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจและแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์โดยค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์เสนอใน รูปความเรียง ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจและแบบสอบถามเสนอผลการวิเคราะห์ในรูป ตาราง และความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ประวัติความเป็นมาของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

จากการวิเคราะห์พบว่า ความเป็นมาของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศมีรายละเอียดโดยสรุปได้ดังนี้

ตั้งแต่การก่อตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2459 เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกในประเทศไทย ต่อมาสถาบันอุดมศึกษาก็มีพัฒนาการได้รับการจัดตั้งเพิ่มขึ้นเรื่อยมาตามความจำเป็นและความต้องการของประเทศและประชาชน จนถึงปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีจำนวนทั้งสิ้น 21 แห่ง ในช่วงเวลาของพัฒนาการเพิ่มจำนวนของสถาบันอุดมศึกษานั้น การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศก็เพิ่มขึ้นเรื่อยมาด้วย จะเห็นได้ว่าในระยะแรก ๆ สถาบันอุดมศึกษาไทยจะได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานต่างประเทศ องค์การระหว่างประเทศ หรือมูลนิธิต่างประเทศ เช่น มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ ที่ให้การสนับสนุนแก่คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น หน่วยงานหรือมูลนิธิต่างประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ได้สนับสนุนทางการเงินโดยมีสถาบันอุดมศึกษาให้ความร่วมมือทางด้านวิชาการ เป็นการนำมาซึ่งความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศต่อไป โดยเฉพาะทางด้านวิชาการ ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศมีประวัติความเป็นมาของความร่วมมือในแต่ละประเทศที่ไม่เหมือนกัน จะกล่าวสรุปในบางประเทศที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีสัญญาข้อตกลงร่วมมือทางวิชาการที่ค่อนข้างมากกับสถาบันอุดมศึกษาของประเทศนั้น ๆ ดังต่อไปนี้

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกามีบทบาทต่อประเทศไทยมาก โดยให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี และทางด้านการศึกษา และให้ความสำคัญทางด้านการศึกษาด้วย ซึ่งในปี 2493 สหรัฐอเมริกาได้ลงนามในความตกลงแลกเปลี่ยนทางการศึกษากับประเทศไทย หลังจากการก่อตั้งมูลนิธิฟูลไบรท์หรือมูลนิธิการศึกษาไทย-อเมริกัน ในปี 2449 มูลนิธิฯ ก็ได้สนับสนุนให้ชาวอเมริกันเข้ามาสอนในมหาวิทยาลัยไทยเป็นจำนวนมาก

สำนักงานเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา (U.S.O.M) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของสหรัฐอเมริกาที่มีส่วนช่วยเหลือแก่ประเทศไทยหลายโครงการที่มุ่งในด้านการพัฒนาการศึกษาไทย โดยให้ความสนับสนุนแก่สถาบันอุดมศึกษาไทยและมีสถาบันอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ เช่น โครงการร่วมมือ 8 ปี ระหว่างมหาวิทยาลัยอินเดียนากับวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) ในปี 2497 และความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยอินเดียนากับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในปี 2498 ในช่วงของการกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ภูมิภาค โดยจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค เช่น ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี 2505 โดยมีมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์จัดให้ความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยพิตสเบิร์ก ในปี 2515 ทางด้านภาษาอังกฤษและภาษาอังกฤษประยุกต์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น อิลลินอยส์ ในการแลกเปลี่ยนบุคลากรวิชาการ ในปี 2517 และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมิสซูรี ได้แก่ โครงการอบรมและพัฒนาครูในภาคใต้ ในปี 2406 มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ซึ่งให้ความช่วยเหลือทางด้านแพทย์แก่ประเทศไทยมาเป็นเวลานานก็ให้การสนับสนุนโครงการภาษาอังกฤษร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยพิตสเบิร์กกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี 2506 มหาวิทยาลัยหลายแห่งทั้งของสหรัฐอเมริกาและไทย ได้จัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับวิทยาลัยเซนต์โอลิฟ ในปี 2513 เป็นโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาซึ่งมีมาถึงปัจจุบันนี้ 20 กว่าปีแล้ว นอกจากนี้ ในปี 2525 การร่วมมือแลกเปลี่ยนในการเปิดหลักสูตรจนมีชื่อเสียงได้รับความนิยมอย่างมาก เช่น ความร่วมมือระหว่างสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับมหาวิทยาลัยนอร์ทเวสเทิร์น และมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย ทุนช่วยเหลือตามโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างมหาวิทยาลัยขององค์การข่าวสารสหรัฐอเมริกา (USIA) ช่วยให้มหาวิทยาลัยนอร์ทเทิร์นอิลลินอยส์ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์สเตท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ที่ชิคาโก เป็นต้น การรวมตัวกันของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา เช่น MUCIA เป็นต้น เพื่อจัดกิจกรรมระหว่างประเทศที่มีส่วนขยายการร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา นอกจากได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานของสหรัฐอเมริกา มูลนิธิ และองค์การระหว่างประเทศแล้ว การติดต่อ

โดยตรงระหว่างสถาบันของทั้งสองประเทศก็ทำให้เกิดความร่วมมือกันจำนวนมากเช่นกัน และในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกา ก็ยังสนใจจะร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาไทย เพราะความพร้อมและแรงกระตุ้นจากบุคลากรในมหาวิทยาลัยอเมริกันเอง

2. ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศกำลังพัฒนาจำนวนมาก รวมทั้งประเทศไทยด้วย ตั้งแต่ปี 2497 ทั้งในรูปแบบเงินกู้และเงินให้เปล่า ทางด้านการศึกษา ก็ให้ความช่วยเหลือแก่สถาบันอุดมศึกษาไทยหลายแห่ง ในรูปรัฐบาลต่อรัฐบาล เช่น สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในปี 2503 และมีนโยบายสนับสนุนในการที่จะให้สถาบันอุดมศึกษาในประเทศญี่ปุ่นมีความเป็นสากลมากขึ้น และมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ โดยสนับสนุนร่วมมือแลกเปลี่ยนทางการศึกษา ผ่านองค์การระหว่างประเทศ เช่น UNESCO และเพิ่มการรับนักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาญี่ปุ่นมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้มีส่วนกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษาญี่ปุ่นมีความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกับสถาบันอุดมศึกษาไทย

3. ประเทศแคนาดา

รัฐบาลแคนาดาได้ริเริ่มแนวความคิดเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาแคนาดาและสถาบันอุดมศึกษาไทยตามข้อเสนอของรัฐบาลไทย ในปี 2528 ได้มีการลงนามระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลแคนาดาในบันทึกความเข้าใจที่จะมีความร่วมมือระหว่างกัน และในปี 2529 เริ่มมีโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาแคนาดาขึ้น โครงการที่ได้รับอนุมัติจำนวน 14 โครงการ มีสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 10 แห่ง โดยรัฐบาลแคนาดาให้ความสนับสนุนทางการเงินมูลค่า 6,690,426 เหรียญแคนาดา ระยะเวลาโครงการ 5 ปี ระหว่างปี 2529-2534 หลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว ได้มีการประเมินผลโดยฝ่ายแคนาดา ผลที่ได้เป็นที่น่าพอใจ รัฐบาลแคนาดาได้แสดงความสนใจที่จะให้ความช่วยเหลือในระยะที่ 2 และขยายความช่วยเหลือร่วมมือไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย โดยเน้นสาขาการพัฒนากฎหมายกรมนุษย์ ระยะเวลาโครงการ 7 ปี ระหว่างปี 2534-2540 ขณะนี้รัฐบาล

แคนาดาและรัฐบาลไทยได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจของโครงการดังกล่าวแล้วและจะเริ่มดำเนินงานในปี 2535 เป็นต้นไป นอกจากนี้การติดต่อกันโดยตรงระหว่างสถาบันของทั้งสองประเทศก่อให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการมากยิ่งขึ้น

4. ประเทศสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรเป็นประเทศที่อยู่ภายใต้ความร่วมมือของแผนโคลัมโบ ความช่วยเหลือที่ให้แก่ประเทศไทยเป็นในระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล เน้นในสาขาการพัฒนาเกษตร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล การพิจารณาจัดสรรความช่วยเหลือ เช่น ทุน สำนักงานบริติชเคาน์ซิลได้พิจารณาจัดสรรให้แก่มหาวิทยาลัย/สถาบันไทยที่มีความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักร นอกจากนี้ยังพิจารณาสนับสนุนโครงการร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาสหราชอาณาจักร เช่น โครงการร่วมปริญญาเอก สาขาวิศวกรรมศาสตร์ กับ Imperial College London โดยมีสถาบันอุดมศึกษาไทย คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังเข้าร่วมโครงการ ได้เริ่มในปี 2532 ระยะเวลาโครงการ 3 ปี นอกจากนี้การติดต่อโดยตรงกันระหว่างสถาบันของทั้งสองประเทศ ทำให้การขยายความร่วมมือมากขึ้น

5. ประเทศออสเตรเลีย

ออสเตรเลียมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยตั้งแต่ปี 2499 นโยบายความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยมุ่งสนับสนุนด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญกับงานที่ออสเตรเลียมีความเชี่ยวชาญ ความร่วมมือระยะยาวที่นำไปสู่การค้า และการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ในปี 2512 ออสเตรเลียได้ตั้ง International Development Program of Australian Universities and Colleges (IDP) ขึ้นเพื่อดำเนินการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศออสเตรเลียกับมหาวิทยาลัยในประเทศอาเซียน ดังนั้น IDP จึงเป็นหน่วยงานที่ประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของออสเตรเลียกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ โดยรัฐบาลออสเตรเลียให้ความสนับสนุนทางการเงินส่วนหนึ่ง นอกจากนี้รัฐบาลออสเตรเลียได้ให้เงินสนับสนุนความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาออสเตรเลียผ่าน Australian International

Development Assistance Bureau (AIDAB) เช่น โครงการความร่วมมือระหว่าง คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์กับมหาวิทยาลัยควีนสแลนด์ และการ ติดต่อกันโดยตรงระหว่างสถาบันของทั้งสองประเทศยังก่อให้เกิดการขยายความร่วมมือทาง วิชาการมากขึ้น

6. ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย ในปี 2518 และมีการลงนามในข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการไทย-จีน ขึ้นใน ปี 2521 การร่วมมือภายใต้ข้อตกลงดังกล่าวเป็นการร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่ง หน่วยงานรัฐบาลไทย รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยด้วยกับหน่วยงานรัฐบาลจีน การติดต่อ เยี่ยมเยือนระหว่างกัน ทำให้เกิดการพบปะของผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการของสถาบัน อุดมศึกษาของทั้งสองประเทศ จึงทำให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันของทั้ง สองประเทศมากขึ้น

กรณีของประเทศไทยได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการแก่ต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา เช่น ศรีลังกาและเนปาล เป็นต้น เป็นเวลานานกว่า 20 ปี และในขณะนี้สถานการณ์ทางการด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่จะเอื้ออำนวย ต่อการปรับปรุงและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยก็มีความเจริญเติบโตและขยายตัวต่อเนื่องมา หลายปี ภายใต้สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยดังกล่าวจึงเหมาะสมในการที่ประเทศไทยจะดำเนิน การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและทั่วโลก โดยการให้ความช่วยเหลือและร่วมมือทาง วิชาการโดยผ่านทางสถาบันอุดมศึกษา และในขณะนี้รัฐบาลก็มโนบายส่งเสริมให้สถาบันอุดม ศึกษาได้มีการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมที่จะร่วมมือกับต่างประเทศให้กว้างขวาง จึงเป็น โอกาสอันดีที่สถาบันอุดมศึกษาไทยจะสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษา ต่างประเทศให้มากยิ่งขึ้น

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ตามข้อมูลที่ได้จากผู้ติดต่อ/ประสานงาน
และรับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ สามารถสรุป
โดยภาพรวมตามลำดับดังต่อไปนี้

สถานการณ์ส่วนตัวของผู้ติดต่อ/ประสานงานหรือรับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการ
ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบัน
อุดมศึกษาต่างประเทศ

ผู้ติดต่อ/ประสานงานหรือรับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือกับสถาบัน
อุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41-50 ปี รองลงมาอายุ
ระหว่าง 31-40 ปี มีวุฒิทางการศึกษาส่วนใหญ่จบระดับปริญญาเอก รองลงมาจบปริญญาตรี
และมีตำแหน่งทางการบริหารเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นอาจารย์ ปฏิบัติงานในสถานศึกษา
ส่วนใหญ่ ระหว่าง 10-20 ปี รองลงมา 20 ปีขึ้นไป และมีประสบการณ์เกี่ยวกับความร่วมมือ
ทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศส่วนใหญ่ ระหว่าง 6-10 ปี รองลงมา ระหว่าง
1-5 ปี

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

จากการสำรวจ ปรากฏว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
มีสัญญาข้อตกลงร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ จำนวน 186 ฉบับ
ในจำนวนนี้เป็นสัญญาข้อตกลงของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มากที่สุด รองลงมาเป็นของ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามลำดับ ส่วนมหาวิทยาลัย
นเรศวร และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานียังไม่มีสัญญาข้อตกลง และในสัญญาข้อตกลงเหล่านี้เป็น
ของสถาบันอุดมศึกษาในส่วนกลางมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค

สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นสัญญาข้อตกลงที่ทำกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา รองลงมา เป็นสัญญาข้อตกลงที่ทำกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศญี่ปุ่น ออสเตรเลีย แคนาดา สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหราชอาณาจักร ตามลำดับ และเป็นความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในทวีปเอเชียมากที่สุด รองลงมา เป็นความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในทวีปอเมริกา

การร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการร่วมมือระดับสถาบันต่อสถาบัน รองลงมา เป็นการร่วมมือระหว่างคณะกับคณะ

ปีที่มีการลงนามในสัญญาข้อตกลง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ลงนามในสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ระหว่างปี 2531-2535 มากที่สุด รองลงมา ระหว่างปี 2526-2530 และระหว่างปี 2521-2525 ตามลำดับ

ปีที่เริ่มดำเนินการ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเริ่มดำเนินการ ในกิจกรรมความร่วมมือ ระหว่างปี 2531-2535 มากที่สุด รองลงมา ระหว่างปี 2526-2530 และระหว่างปี 2521-2525 ตามลำดับ

ปีที่สิ้นสุดโครงการ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีสัญญาข้อตกลงที่ลงนาม ส่วนใหญ่ไม่ระบุระยะเวลาการสิ้นสุดโครงการ รองลงมาสิ้นสุดโครงการ ในปี 2535 และ 2539

สัญญาข้อตกลงร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศส่วนใหญ่ จะ เริ่มต้นมาจากผู้บริหารของสถาบัน รองลงมา เริ่มมาจากอาจารย์ของสถาบัน และสถาบันต่างประเทศเสนอขอเข้ามา มีความร่วมมือ ตามลำดับ

สาขาวิชาที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ทางสาขาสังคมศาสตร์ รองลงมาทางสาขามนุษยศาสตร์ ศาสนาและเทววิทยา สาขาแพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย และสาขาเกษตรศาสตร์ วนศาสตร์และการประมง ตามลำดับ

ลักษณะของสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ลักษณะของสัญญาข้อตกลงมีลักษณะสถาบันต่อสถาบัน รองลงมามีลักษณะสถาบันอุดมศึกษาไทยกับกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

รายละเอียดที่ระบุในสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศนั้น ส่วนใหญ่จะระบุกิจกรรมที่จะทำ รองลงมาจะระบุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ผู้ที่คาดว่าจะเข้าร่วมกิจกรรม และชื่อสัญญา/ข้อตกลง ตามลำดับ

การดำเนินกิจกรรมตามสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่มีการดำเนินกิจกรรม รองลงมาอยู่ระหว่างการดำเนินงานจัดทำกิจกรรมและไม่มีการดำเนินกิจกรรม ตามลำดับ ส่วนที่ไม่มีการดำเนินกิจกรรม สาเหตุหรือปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการขาดเงินทุนสนับสนุนกิจกรรม รองลงมาคือการเปลี่ยนวาระของผู้บริหาร และการขาดผู้ประสานงานโครงการความร่วมมือที่แน่นอน ตามลำดับ

รูปแบบของกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนอาจารย์ รองลงมาเป็นการร่วมมือวิจัยและการร่วมมือทางวิชาการและการสนับสนุนทางบริการ ตามลำดับ

ภาษาที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยใช้ในการสื่อสารสำหรับกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศนั้น ส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษ รองลงมาเป็นภาษาญี่ปุ่น

การประเมินผลกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผลตามสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ สำหรับสัญญาข้อตกลงร่วมมือที่มีการประเมิน ส่วนใหญ่ประเมินโดยการวิเคราะห์กิจกรรม ความก้าวหน้าของโครงการ ผลการต่อเนื่องของกิจกรรม ความสม่ำเสมอของกิจกรรม และหาสาเหตุของปัญหาในความร่วมมือ เพื่อจะได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไข รองลงมาเป็นการประเมินโดยการพบปะเจรจาระหว่างผู้แทนทั้งสองฝ่าย โดยการเยี่ยมเยือน

ซึ่งกันและกัน และมีการร่วมแลกเปลี่ยนผลงานความร่วมมือและสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาหากมี ปัญหาอุปสรรคจะได้ร่วมกันแก้ไข

ผลของการร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ สรุปในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

การแลกเปลี่ยนอาจารย์ภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในข้อตกลง 1 ฉบับ สถาบันอุดมศึกษาไทยมีจำนวนการแลกเปลี่ยนอาจารย์ ส่วนใหญ่ระหว่าง 1-5 คน รองลงมาไม่มีการแลกเปลี่ยนอาจารย์และมีการแลกเปลี่ยนระหว่าง 6-10 คน ตามลำดับ ระยะเวลาของการแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่ต่ำกว่า 1 เดือน รองลงมาระหว่าง 1-5 เดือน สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ จำนวนการแลกเปลี่ยนอาจารย์ ส่วนใหญ่ระหว่าง 1-5 คน รองลงมาไม่มีการแลกเปลี่ยนอาจารย์และมีการแลกเปลี่ยนมากกว่า 10 คน ตามลำดับ ระยะเวลาการแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่ ระหว่าง 1-5 เดือน รองลงมาต่ำกว่า 1 เดือน เมื่อเปรียบเทียบพบว่า จำนวนการแลกเปลี่ยนอาจารย์ทั้งของสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่จำนวนเท่ากัน แต่ระยะเวลาที่อาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศเดินทางมาที่สถาบันอุดมศึกษาไทย ส่วนใหญ่นานกว่าที่ อาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาไทยเดินทางไปยังสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

การแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ภายใต้สัญญาข้อตกลงร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ ส่วนใหญ่สถาบันอุดมศึกษาไทยไม่มีการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา รองลงมามีการแลกเปลี่ยนจำนวนระหว่าง 1-5 คน และจำนวนระหว่าง 6-10 คน ตามลำดับ ระยะเวลาการแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่ 6-12 เดือน รองลงมาระหว่าง 1-5 เดือน สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ จำนวนการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ส่วนใหญ่ไม่มีการแลกเปลี่ยน รองลงมามีการแลกเปลี่ยนจำนวนระหว่าง 1-5 คน และจำนวนระหว่าง 6-10 คน ตามลำดับ ระยะเวลาการแลกเปลี่ยน ส่วนใหญ่ระหว่าง 1-5 เดือน รองลงมาระหว่าง 6-12 เดือน เมื่อเปรียบเทียบพบว่าจำนวนการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาของทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยและของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ไม่มีการแลกเปลี่ยน และที่แลกเปลี่ยนก็มีจำนวนน้อย แต่ระยะเวลาที่นิสิตบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยเดินทางไปยัง

สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่นานกว่าระยะเวลาที่นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา
ต่างประเทศเดินทางมายังสถาบันอุดมศึกษาไทย

การแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภายใต้สัญญาข้อตกลงร่วมมือทาง
วิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษา
ต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ ส่วนใหญ่สถาบันอุดมศึกษาไทยไม่มีการแลกเปลี่ยน
นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมา มีการแลกเปลี่ยนจำนวนระหว่าง 1-5 คน และจำนวน
ระหว่าง 6-10 คน ตามลำดับ ระยะเวลาของการแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่ระหว่าง 1-5 เดือน
รองลงมา ระหว่าง 6-12 เดือน สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง
1 ฉบับ จำนวนการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่ไม่มีการแลกเปลี่ยน
รองลงมา มีการแลกเปลี่ยนจำนวนระหว่าง 6-10 คน และจำนวนระหว่าง 1-5 คน ตาม
ลำดับ ระยะเวลาการแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่ ระหว่าง 1-5 เดือน รองลงมา ระหว่าง 6-12
เดือน เมื่อเปรียบเทียบพบว่าจำนวนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาไทย
และสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ไม่มีการแลกเปลี่ยนและที่มีการแลกเปลี่ยนก็มี
จำนวนน้อย และระยะเวลาของการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดม
ศึกษาของทั้งสองประเทศส่วนใหญ่เท่ากัน

การร่วมมือวิจัยภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง
1 ฉบับ สถาบันอุดมศึกษาไทยส่วนใหญ่ไม่มีการร่วมมือวิจัย รองลงมา มีการร่วมมือวิจัย
จำนวนระหว่าง 1-3 เรื่อง และจำนวนมากกว่า 5 เรื่อง ตามลำดับ สำหรับสถาบัน
อุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ จำนวนการร่วมมือวิจัย ส่วนใหญ่ไม่มีการ
ร่วมมือฯ รองลงมา มีการร่วมมือฯ จำนวนระหว่าง 1-3 เรื่อง และระหว่าง 4-5 เรื่อง
ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบพบว่าจำนวนความร่วมมือวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาไทยและ
สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศส่วนใหญ่ไม่มีการร่วมมือวิจัยและที่ร่วมมือวิจัยส่วนใหญ่เท่ากัน
และจำนวนไม่มาก

การอำนวยความสะดวกในงานวิจัยภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ
ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ
ในข้อตกลง 1 ฉบับ ส่วนใหญ่สถาบันอุดมศึกษาไทยไม่มีการอำนวยความสะดวกในงานวิจัย
รองลงมา มีการอำนวยความสะดวกฯ จำนวนระหว่าง 1-3 เรื่อง และจำนวนระหว่าง 4-5

เรื่อง ตามลำดับ สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ ส่วนใหญ่ ไม่มีการอำนวยความสะดวกในงานวิจัย รองลงมา มีการอำนวยความสะดวกฯ จำนวนระหว่าง 1-3 เรื่อง และจำนวนระหว่าง 4-5 เรื่อง ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบพบว่าจำนวนการอำนวยความสะดวกในงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ไม่มี ส่วนที่มีส่วนใหญ่อีกกัน และมีจำนวนไม่มาก

การร่วมมือเปิดหลักสูตรภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญา ข้อตกลง 1 ฉบับ ส่วนใหญ่ไม่มีการร่วมมือเปิดหลักสูตรที่สถาบันอุดมศึกษาไทย รองลงมา มีการร่วมมือเปิดหลักสูตรระหว่าง 1-3 หลักสูตร สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ใน สัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ การร่วมมือเปิดหลักสูตรส่วนใหญ่ไม่มี รองลงมา มีการร่วมมือเปิด หลักสูตรจำนวนระหว่าง 1-3 หลักสูตรเช่นกัน

การร่วมมือทางวิชาการและสนับสนุนการบริการภายใต้สัญญาข้อตกลงร่วมมือ ทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษา ต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ สถาบันอุดมศึกษาไทยมีการร่วมมือทางวิชาการและ สนับสนุนการบริการ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นระหว่าง 1-5 ครั้ง รองลงมา ไม่มีการร่วมมือฯ และ มีการร่วมมือฯ ระหว่าง 6-10 ครั้ง ระยะเวลาเฉลี่ยของกิจกรรมส่วนใหญ่ต่ำกว่า 1 เดือน รองลงมา ระหว่าง 1-5 เดือน สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ การร่วมมือทางวิชาการและสนับสนุนการบริการส่วนใหญ่ไม่มี รองลงมา มีการ ร่วมมือฯ ระหว่าง 1-5 ครั้ง และระหว่าง 6-10 ครั้ง ตามลำดับ ระยะเวลาเฉลี่ยต่ำกว่า 1 เดือน รองลงมา ระหว่าง 1-5 เดือน เมื่อเปรียบเทียบว่าจำนวนการร่วมมือทาง วิชาการและการสนับสนุนการบริการของทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษา ต่างประเทศ ส่วนใหญ่ที่มีความร่วมมือมีเท่ากัน และระยะเวลาเท่ากัน

การแลกเปลี่ยนสารสนเทศและวัสดุอุปกรณ์ห้องสมุด ภายใต้สัญญาข้อตกลงความ ร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบัน อุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ สถาบันอุดมศึกษาไทยส่วนใหญ่ไม่มีการแลก เปลี่ยนสารสนเทศและวัสดุอุปกรณ์ห้องสมุด รองลงมา มีการแลกเปลี่ยนจำนวนต่ำกว่า 500 เล่ม สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ สารสนเทศและวัสดุ อุปกรณ์ห้องสมุด ส่วนใหญ่ไม่มีการแลกเปลี่ยน รองลงมา มีการแลกเปลี่ยนต่ำกว่า 500 เล่ม

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนการแลกเปลี่ยนสารสนเทศและวัสดุอุปกรณ์ห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีการแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่จำนวนเท่ากัน

การร่วมมือทางวัฒนธรรมภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ที่สถาบันอุดมศึกษาไทย ในข้อตกลง 1 ฉบับ กิจกรรมความร่วมมือทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ไม่มีการแลกเปลี่ยน รองลงมาจำนวนกิจกรรมการแลกเปลี่ยนอยู่ระหว่าง 1-3 กิจกรรม และมากกว่า 5 กิจกรรม ตามลำดับ สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญาข้อตกลง 1 ฉบับ กิจกรรมการร่วมมือทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยน รองลงมา มีการแลกเปลี่ยนระหว่าง 1-3 กิจกรรม และมากกว่า 5 กิจกรรมเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบพบว่าการร่วมมือทางวัฒนธรรมของทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยและของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยน ที่มีการแลกเปลี่ยนก็มีน้อย

รายละเอียดค่าใช้จ่าย และแหล่งเงินทุนที่ใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ สรุปในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ค่าเดินทางโดยเฉลี่ยของอาจารย์/นิสิตนักศึกษา ภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ สำหรับอาจารย์/นิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทย แต่ละคนใช้ในการเดินทางไปยังสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศและอาจารย์/นิสิตนักศึกษาต่างประเทศมายังประเทศไทยส่วนใหญ่ จำนวนเงินต่ำกว่า 50,000 บาท รองลงมาไม่ทราบจำนวน และจำนวนระหว่าง 50,000 - 150,000 บาท ตามลำดับ

ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของอาจารย์ภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ สำหรับค่าใช้จ่ายที่อาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาไทยใช้ในการดำรงชีพ ณ สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศและอาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศใช้ในการดำรงชีพ ณ สถาบันอุดมศึกษาไทย โดยเฉลี่ยต่อคน ส่วนใหญ่ต่ำกว่า 100,000 คน รองลงมาไม่ทราบจำนวน และจำนวนระหว่าง 100,001 - 200,000 บาท ตามลำดับ

ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของนิสิตนักศึกษาภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษา

ต่างประเทศ สำหรับค่าใช้จ่ายที่นิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยใช้ดำรงชีพ ณ สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และที่นิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศใช้ในการดำรงชีพ ณ สถาบันอุดมศึกษาไทย โดยเฉลี่ยต่อคน ส่วนใหญ่ไม่ทราบจำนวน รองลงมา มีจำนวนต่ำกว่า 50,000 บาท และระหว่าง 50,000 - 150,000 บาท ตามลำดับ

ค่าธรรมเนียมการศึกษา/ค่าเล่าเรียน/ค่าลงทะเบียน ภายใต้สัญญาข้อตกลงร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ค่าธรรมเนียมการศึกษา/ค่าเล่าเรียน/ค่าลงทะเบียน โดยเฉลี่ยต่อคนที่ อาจารย์/นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาไทยใช้ ณ สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และที่ อาจารย์/นิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศใช้ ณ สถาบันอุดมศึกษาไทย ส่วนใหญ่ไม่ทราบจำนวน รองลงมาจำนวนต่ำกว่า 50,000 บาท และระหว่าง 50,000-150,000 บาท ตามลำดับ

เงินอุดหนุนการวิจัยภายใต้สัญญาข้อตกลงร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เงินอุดหนุนการวิจัยที่สถาบันอุดมศึกษาไทยได้รับและที่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศได้รับ ส่วนใหญ่ต่ำกว่า 100,000 บาท รองลงมาระหว่าง 100,000 - 500,000 บาท

มูลค่าของวัสดุอุปกรณ์ที่แลกเปลี่ยนภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ มูลค่าของวัสดุอุปกรณ์ที่แลกเปลี่ยน ทั้งที่สถาบันอุดมศึกษาไทยและที่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศส่วนใหญ่ไม่ทราบมูลค่า รองลงมา มีมูลค่าต่ำกว่า 200,000 บาท และมูลค่าระหว่าง 200,000 - 1,000,000 บาท ตามลำดับ

มูลค่าของวัสดุอุปกรณ์ห้องสมุดที่แลกเปลี่ยนภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ มูลค่าของวัสดุอุปกรณ์ห้องสมุดที่แลกเปลี่ยนทั้งที่สถาบันอุดมศึกษาไทยและที่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ไม่ทราบมูลค่า รองลงมา มีมูลค่าต่ำกว่า 100,000 บาท และมูลค่าระหว่าง 100,000 - 1,000,000 บาท ตามลำดับ ไม่มีสถาบันแห่งใดที่มีการแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ห้องสมุดเกินโครงการละ 1 ล้านบาท

แหล่งของเงินทุน เงินทุนที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ใช้สำหรับสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ สำหรับบภายใน ส่วนใหญ่สถาบันอุดมศึกษาไทยใช้เงินรายได้ของมหาวิทยาลัย รองลงมา ไม่มีงบประมาณสนับสนุนและได้รับเงินงบประมาณแผ่นดิน ตามลำดับ ส่วนงบภายนอก มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ได้รับเงินจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศที่เป็นคู่สถาบัน รองลงมา เป็นเงินจากมูลนิธิ/องค์การต่างประเทศ หรือระหว่างประเทศ ส่วนงบอื่น ๆ เช่น ได้จากองค์การเอกชน เป็นต้น ส่วนเงินทุนที่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศใช้สำหรับสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือส่วนใหญ่เป็นเงินของมหาวิทยาลัยต่างประเทศเอง รองลงมา เป็นเงินจากรัฐบาลต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ ตามลำดับ

จำนวนเงินทุนที่ได้รับในการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสัญญา ข้อตกลง 1 ฉบับ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งบภายในเป็นเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่จำนวนระหว่าง 50,000 - 100,000 บาท และได้รับเงินงบประมาณแผ่นดิน ส่วนใหญ่จำนวนระหว่าง 100,000 - 500,000 บาท สำหรับบภายนอก มหาวิทยาลัย ได้รับเงินงบประมาณมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ส่วนใหญ่จำนวนระหว่าง 100,000 - 500,000 บาท และเงินจากมูลนิธิ/องค์การต่างประเทศ หรือระหว่างประเทศ ส่วนใหญ่จำนวนต่ำกว่า 1,000,000 บาท

ประโยชน์/คุณค่าที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ผู้ติดต่อ/ประสานงาน หรือรับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เห็นว่ามีประโยชน์/คุณค่าในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์สำหรับอนาคตกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ การสร้างชื่อเสียงสู่มหาวิทยาลัย การพัฒนาบุคลากร การนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ และความเชี่ยวชาญสู่มหาวิทยาลัยและโครงการวิจัยมีความก้าวหน้า และได้รับประโยชน์/คุณค่าในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ โอกาสที่นิสิตนักศึกษาได้รับการขยายขอบเขตการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และวัสดุอุปกรณ์ได้รับการพัฒนา

ความพอใจที่ได้รับจากโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ผู้ติดต่อ/ประสานงานหรือรับผิดชอบโครงการความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เห็นว่ามีความพอใจที่ได้รับในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ ความรู้/

ประสบการณ์ที่มากขึ้น ความชัดเจนของสัญญา/ข้อตกลง การแลกเปลี่ยนกับสถาบันเดียว ภาษาที่ใช้สื่อสาร ผลประโยชน์ที่ได้รับจากความร่วมมือแลกเปลี่ยนและกิจกรรมความร่วมมือ/แลกเปลี่ยน และความพอใจในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ ระบบการจัดการ ผลการทำงาน/ดำเนินงานความร่วมมือแลกเปลี่ยนกับกลุ่มสถาบัน การทบทวน/การปรับเปลี่ยนโครงการความร่วมมือ การประเมินผลโครงการความร่วมมือ และงบประมาณสนับสนุน

ปัญหา/อุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ผู้ติดต่อประสานงานและรับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เห็นว่าเป็นปัญหา/อุปสรรคในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ แหล่งเงินทุนจากภายในมหาวิทยาลัย ความพร้อมในการจัดเตรียมสำหรับกิจกรรมการแลกเปลี่ยน เงินทุนจากแหล่งภายนอก ทักษะทางด้านภาษา คุณสมบัติของบุคลากรนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาไทย ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม และความเหมาะสมของระยะเวลาการแลกเปลี่ยน และเป็นปัญหา/อุปสรรคในระดับน้อย โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ คุณสมบัติของนิสิตนักศึกษา บุคลากรและอาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ การสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน

ตัวอย่างของโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ เช่น

- ความร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับ J.L. Kellogg Graduate School for Management at Northwestern University และ Wharton School of Business, the University of Pennsylvania ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับ University of Western Sydney Hawkesbury ประเทศออสเตรเลีย
- ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยขอนแก่น และกรมวิชาการเกษตร กับ North Carolina State University ร่วมกับ UPLB ประเทศฟิลิปปินส์ และ USAID
- ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดล กับ มหาวิทยาลัยอินสบรุคค์ ประเทศออสเตรีย
- ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ East Anglia University ประเทศสหราชอาณาจักร

- ความร่วมมือระหว่าง Institut de Recherches sur le Caoutchouc, Paris ประเทศฝรั่งเศส
- ความร่วมมือระหว่างสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กับมหาวิทยาลัยโตโก ประเทศญี่ปุ่น
- ความร่วมมือระหว่างสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กับมหาวิทยาลัยอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ปัจจัยที่ทำให้โครงการความร่วมมือประสบความสำเร็จ สรุปได้ดังนี้

- การร่วมมือจะต้องมีการวางแผนระยะยาว มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนทั้งสองฝ่าย
ทำความเข้าใจให้ตรงกันเพื่อวัตถุประสงค์ที่เกื้อกูลกัน
  - ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารทั้งสองฝ่าย
  - มีแหล่งเงินทุนสนับสนุนที่เพียงพอ
  - มีผู้ประสานงานที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของสถาบันอุดมศึกษา
ต่างประเทศ และมีความรับผิดชอบ
- บุคลากรที่เข้าร่วมโครงการต้องมีความสนใจ ตั้งใจจริงในการทำงานร่วมกัน
เสียสละประโยชน์ส่วนตัว มีศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือ
  - สถาบันต้องมีการจัดเตรียมความพร้อม สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น
อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการ ที่พัก เป็นต้น
  - มีระบบการบริหารจัดการที่ดี
  - มีความยืดหยุ่นในการดำเนินงาน การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว
  - มีความต่อเนื่องของโครงการ
  - ต้องมีระบบการติดตามประเมินผลที่ดี มีการรายงานผลการปฏิบัติงานเป็น
ระยะ ๆ และมีกำหนดระยะเวลาการสิ้นสุดโครงการ

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาอุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ จากการสัมภาษณ์
อธิการบดีหรือรองอธิการบดีที่รับผิดชอบงานวิเทศสัมพันธ์

สถานภาพส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีเพศหญิงเพียง 1 คน มีอายุส่วนใหญ่ระหว่าง 51-60 ปี รองลงมาอายุระหว่าง 41-50 ปี มีวุฒิทางการศึกษาจบปริญญาเอกเป็นส่วนใหญ่ มีเพียง 2 คนเท่านั้นจบปริญญาโท ส่วนใหญ่มีประสบการณ์เกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ระหว่าง 5-10 ปี รองลงมาประสบการณ์ระหว่าง 11-20 ปี

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

ปรัชญาและนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แต่ละสถาบันมีปรัชญาและนโยบายที่หลากหลายกันไป แต่ทุกแห่งได้ให้ความสำคัญและสนใจที่จะมีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในสถาบันที่มีความร่วมมืออยู่แล้วก็ต้องการมีมากขึ้นและในสถาบันที่ยังไม่มีความร่วมมือก็ต้องการจะสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการให้ใกล้เคียงในระดับสากล และเป็นที่รู้จักและยอมรับของสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป และเชื่อมโยงไปสู่นานาชาติ

กลไกในการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่สถาบันอุดมศึกษาจะจัดให้มีหน่วยงานกลางในการทำหน้าที่ประสานความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เช่น มีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และมีรองอธิการบดีรับผิดชอบ และในหลายแห่งในระดับคณะก็มีผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย มีบางแห่งจัดเป็นรูปคณะกรรมการเพื่อดำเนินการรับผิดชอบเกี่ยวกับความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ในหลายสถาบันอุดมศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร อาจารย์ นักวิชาการของสถาบันได้พบปะกับผู้บริหาร อาจารย์ นักวิชาการ ของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เป็นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการต่อไป ในหลายสถาบันอุดมศึกษาทำในเชิงรุก โดยสอบถามและรวบรวมความต้องการเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศจากบุคลากร หน่วยงานต่าง ๆ ภายในสถาบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเจรจาหรือติดต่อกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

กระบวนการหรือวิธีการจัดดำเนินการเพื่อให้มีข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่ ดำเนินการโดยผู้บริหารออกไปเยี่ยมเยือน เจรจาและเสนอความสนใจของสถาบันไทยให้กับ สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศทราบ หากมีความสนใจร่วมกันก็จะจัดให้มีการทำสัญญาข้อตกลง ร่วมมือกันต่อไป แต่ก็มีในหลายสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้อาจารย์/นักวิชาการ คิษฐ์เก่าของสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ได้พบปะแลกเปลี่ยนความ สนใจกันจนเกิดความร่วมมือทางวิชาการกัน และก็มีกรณีที่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศสนใจ ที่จะร่วมมือติดต่อขอทำความตกลงร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาไทยโดยตรงด้วย

แนวปฏิบัติที่มหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ปฏิบัติ เกี่ยวกับการร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เช่น การลงนามในสัญญา ข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่อธิการบดี จะเป็นผู้ลงนามเพราะถือว่าเป็นความร่วมมือระดับมหาวิทยาลัย มีบางแห่งหากเป็นความ ร่วมมือระดับคณะ หรือสถาบัน/ศูนย์ที่เทียบเท่าคณะ คณะบดีหรือผู้อำนวยการก็จะเป็นผู้ลงนาม มหาวิทยาลัย/สถาบันส่วนใหญ่มีการสนับสนุนทางการเงินในการดำเนินกิจกรรม ความร่วมมือ แต่ยังมีจำนวนเงินทุนจำกัดไม่เพียงพอ บางแห่งต้องหากแหล่งเงินทุนอื่นมา ช่วยสนับสนุน และมหาวิทยาลัย/สถาบันหลายแห่งจัดตั้งอำนวยการประสานงานขึ้นพื้นฐานให้ เช่น ห้องปฏิบัติการ ห้องทำงาน ยานพาหนะ เป็นต้น ในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย/สถาบัน ส่วนใหญ่จัดให้มีหน่วยงานประสานงานเพื่อดำเนินงานในบางเรื่องให้ แต่การดำเนินงานต่าง ๆ ผู้ปฏิบัติจะเป็นผู้รับผิดชอบเอง

การติดตามและประเมินผลโครงการความร่วมมือกับต่างประเทศ มหาวิทยาลัย/ สถาบันส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผลอย่างเป็นทางการ มีน้อยแห่งที่มีการติดตามประเมินผล อย่างเป็นทางการและเป็นรูปแบบ ที่มีการติดตามประเมินผล เช่น การติดตามความก้าวหน้า ของกิจกรรม การประเมินผลประจำปี และการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาโครงการ ความร่วมมือ หรือมีการประเมินตามเงื่อนไขของผู้ให้ทุนสนับสนุนความร่วมมือ

ปัญหา/อุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ที่มหาวิทยาลัย/สถาบันของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยประสบ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเงินทุน ไม่เพียงพอสำหรับการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามโครงการร่วมมือ ปัญหาเรื่องความพร้อมของบุคลากรที่เข้าร่วมโครงการ การขาดผู้ประสานงานที่ดีและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยังมีไม่เพียงพอและยังไม่ได้มาตรฐานสำหรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือ ความแตกต่างทางด้านภาษาและวัฒนธรรม การปรับเปลี่ยนนโยบายของผู้บริหารระดับสูง เพราะระบบการหมุนเวียนของผู้บริหารทำให้ความร่วมมือกับต่างประเทศไม่ต่อเนื่อง ปัญหา ด้านข้อมูลข่าวสาร ความล่าช้าในระบบราชการและความแตกต่างของภาคการศึกษา

ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย/สถาบันมีความพอใจในโครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เพราะเป็นประโยชน์ต่ออาจารย์/นิสิตนักศึกษา และต่อส่วนรวม สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักวิชาการไทย ว่ามีความสามารถทางวิชาการ มีเครื่องมือที่สามารถทำงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เท่าเทียมต่างประเทศ พอใจในความก้าวหน้าของสิ่งที่เกิดขึ้น เช่น ความพร้อมของห้องปฏิบัติการ ได้รับประสบการณ์จากนักวิชาการต่างประเทศ ได้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ จากการมีสัญญาความร่วมมือ สิ่งที่ยังไม่เป็นที่พอใจ เช่น ไม่มีการประเมินผลจึงไม่ทราบความเป็นไป และประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการความร่วมมือ คุณสมบัติของผู้ที่แลกเปลี่ยนยังไม่เหมาะสม การขาดเงินทุนทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามข้อตกลง ขาดผู้ประสานงาน ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของผู้เข้าร่วมโครงการทำให้เกิดการไม่เข้าใจระหว่างกัน เป็นต้น

ประโยชน์ที่มหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยได้รับจากการมีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศคือ อาจารย์ นิสิตนักศึกษา และบุคลากร ได้มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น กระตุ้นให้กระตือรือร้นและตื่นตัวทางวิชาการ ส่งผลไปสู่การเรียนการสอนและงานวิจัย อาจารย์ได้มีโอกาสรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ จากต่างประเทศ เพื่อนำมาพัฒนาเทคโนโลยีของไทย และถ่ายทอดไปสู่ นิสิตนักศึกษา เป็นการยกสถานะและมาตรฐานทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาไทยให้ เป็นที่ยอมรับแก่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และสามารถดึงนักวิชาการจากต่างประเทศเข้ามาร่วมทำวิจัยกับสถาบัน

อุดมศึกษาไทย สร้างความเชื่อมั่นทางวิชาการให้แก่อาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาไทย และเป็นโอกาสอันดีในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน

มหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยต้องการให้ทบวงมหาวิทยาลัย มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนในโครงการความร่วมมือกับสถาบันต่างประเทศมาก ในเรื่องการสนับสนุนทางการเงินให้มากกว่านี้ เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารในการติดต่อ ซึ่งแนะและเป็นหน่วยงานกลางในการประสานความร่วมมือให้แก่ทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เป็นแกนสำคัญดำเนินนโยบาย และหาหนทางผ่อนคลาย หรือยกเลิกกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

แนวโน้มของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในอนาคต ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย/สถาบันเห็นว่าในอนาคตความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศจะมีมากขึ้น เพราะวงการอุดมศึกษาจะมีเครือข่ายมากขึ้น โลกจะแคบลง และจะนำไปสู่ความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา ลักษณะของความร่วมมือจะมีลักษณะของการร่วมมือและแลกเปลี่ยนมากขึ้น จะมีการให้และการรับซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของประโยชน์ร่วมกัน ลักษณะการที่เคยได้รับความช่วยเหลือจะค่อย ๆ ลดลงจนหมดไป ในขณะที่เดียวกันจะมีการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่กำลังพัฒนาและพัฒนาน้อยกว่า โดยเฉพาะเพื่อนบ้าน เช่น พม่าและประเทศในอินโดจีน และมีการประสานวิชาการจะมีมากขึ้น เช่น การจัดหลักสูตรร่วมเป็นภาษาอังกฤษ การประชุมสัมมนาทางวิชาการ การวิจัยทางวิชาการ การใช้ประเทศไทยเป็นวิทยาเขตของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศมากขึ้น และสถาบันอุดมศึกษาไทยจะเป็นฐานฝึกอบรมให้กับสถาบันอุดมศึกษานานาชาติ หรือบริษัทข้ามชาติมากขึ้น ความร่วมมือจะไม่จำกัดเฉพาะวงการศึกษานั้น แต่จะก้าวไปยังองค์กรต่าง ๆ ด้วย ในสาขาต่าง ๆ และจะดึงเอาหน่วยงานเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศจะเห็นได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยในระยะแรก ๆ มีความสัมพันธ์กับต่างประเทศในรูปของการรับความช่วยเหลือสนับสนุน เช่น คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้นจึงมีความต้องการความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยีจากประเทศที่เจริญแล้วมาเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ให้แก่คณาจารย์และพัฒนาการเรียนการสอน และเมื่อสถาบันอุดมศึกษาไทยได้มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศก็ได้มีพัฒนาการด้วยเช่นกัน ซึ่งมีผลที่ก่อให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ดังจะอภิปรายในประเด็นสำคัญของแต่ละประเทศ ดังนี้

สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะเหตุผลทางการเมือง สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยและให้ความสำคัญทางด้านการศึกษาเพราะสหรัฐอเมริกามีความกังวลในเรื่องการขยายอำนาจของฝ่ายคอมมิวนิสต์ของโซเวียตและจีนในเอเชีย (Vimol Bhongbhibhat, 1987 : 116) ความสัมพันธ์ในระยะแรก ๆ ของสหรัฐอเมริกาเป็นการให้ความช่วยเหลือ เช่น มูลนิธิฟูลไบรท์ สนับสนุนให้ชาวอเมริกันเข้ามาสอนในมหาวิทยาลัยไทย การสนับสนุนของหน่วยงานและมูลนิธิต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาทางการเงิน โดยมีสถาบันอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ดำเนินงานทางด้านวิชาการ เช่น สำนักงานเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา (U.S.O.M.) ให้ความช่วยเหลือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยมีมหาวิทยาลัยอินเดียณาเข้าร่วมโครงการทางวิชาการมีผลให้คณาจารย์จากสถาบันทั้งสองแห่งได้รับทุนไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก ในช่วงการก่อตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาค มูลนิธิฟูลไบรท์สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นร่วมมือกับมหาวิทยาลัยพิตสเบิร์ก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมิสซูรี มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ สนับสนุนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยพิตสเบิร์ก เป็นต้น จุดประสงค์ของมูลนิธิฟูลไบรท์ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า "เพื่อการกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประชาชนของสหรัฐอเมริกาและ

ประเทศไทย โดยการขยายขอบเขตการแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะวิชาชีพด้วยการสร้าง ความสัมพันธ์ทางการศึกษา" (Thai-United States Education Foundation, n.d. : 9) ทุนตามโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างองค์การข่าวสารสหรัฐอเมริกา (USIA) สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยนอร์ธเทิร์น อิลลินอยส์ มหาวิทยาลัย ครินครินทรวีโรเวอร์ร่วมมือกับอิลลินอยส์สเตท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมมือกับมหาวิทยาลัย อิลลินอยส์ ที่ชิคาโก เป็นต้น การสนับสนุนดังกล่าวทำให้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกา เป็นไปด้วยดี และมีความต่อเนื่อง เพราะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและมีปัจจัยทางการเงินสนับสนุน นอกเหนือจากความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงาน และมูลนิธิต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาแล้ว ความสนใจของมหาวิทยาลัยสหรัฐอเมริกาเองในการที่จะร่วมมือแลกเปลี่ยนกับสถาบันอุดม ศึกษาไทย โดยมีการจัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับ วิทยาลัยเซนต์โอสลาฟ เป็นต้น การรวมกลุ่มของมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกาในการ ดำเนินกิจกรรมทางวิชาการระหว่างประเทศหลายกลุ่ม เช่น Midwest Universities Consortium for International Activities, inc. (MUCIA) The American Association of State Colleges and Universities (AASCU) และ The National Organization for Equal Opportunity in Education (NAFEO) เป็นต้น นอกจากนี้การพบปะของนักวิชาการ อาจารย์ ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยหรือศิษย์เก่า ที่จบการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมากจะนำมาซึ่งความร่วมมือทางวิชาการ ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่า นอกจากการ สนับสนุนของหน่วยงาน และมูลนิธิต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาแล้ว ความสนใจที่จะมีกิจกรรม การร่วมมือทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาเองก็มีส่วนทำให้ความร่วมมือทาง วิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกามีการขยายเพิ่มขึ้น เรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน

ญี่ปุ่น เป็นประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมแก่ประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทยด้วย ทางด้านการศึกษา รัฐบาลญี่ปุ่น มีนโยบายในการสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาญี่ปุ่นมีความเป็นสากลมากขึ้นและให้ความสนับสนุน ในความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทางการศึกษากับประเทศต่าง ๆ โดยมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยน

อาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา และอื่น ๆ โดยผ่านองค์การระหว่างประเทศ เช่น UNESCO มีการเพิ่มรับนักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาญี่ปุ่นมากขึ้น ส่งเสริมกิจกรรมการสอนภาษาญี่ปุ่นให้แก่ชาวต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยรัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือแก่สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง เช่น สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ญี่ปุ่นนอกจากมีฐานะทางเศรษฐกิจดีแล้ว นโยบายของรัฐบาลในเรื่องการสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาญี่ปุ่นมีความเป็นสากล และการให้ความร่วมมือแลกเปลี่ยนทางการศึกษากับต่างประเทศ มีผลต่อการขยายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก จากการสำรวจของ ดร.ส.เวียเชค รองศาสตราจารย์ ศูนย์กิจการของรัฐและการจัดการด้านนโยบาย (Center for Public Affairs and Policy Management) มหาวิทยาลัยเซาท์ ฟลอริดา (University of South Florida) ในปี 2530 พบว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยได้มีข้อตกลงความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในญี่ปุ่น จำนวนร้อยละ 21 รองลงมาจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีร้อยละ 45 (ทบทวมหาวิทยาลัย 2531 : 6)

แคนาดา ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาแคนาดา และสถาบันอุดมศึกษาไทย เริ่มขึ้นโดยการริเริ่มของรัฐบาลแคนาดา โดยรัฐบาลแคนาดาให้ความช่วยเหลือผ่าน Canadian International Development Agency (CIDA) ในโครงการ International Linkage Programme (ILP) ในปี 2527 โดยเน้นกิจกรรมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย เพื่อสนองตอบต่อแผนการพัฒนาระดับประเทศ (Ministry of University Affairs, 1984 : 5) สถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องหาคู่สถาบันซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาของแคนาดาเพื่อทำโครงการร่วมมือทางวิชาการต่อกัน และเสนอโครงการให้คณะกรรมการพิจารณาโครงการ (Project Steering Committee) พิจารณาและนำเสนอรัฐบาลอนุมัติ หากโครงการดังกล่าวได้รับการอนุมัติจะได้รับเงินทุนสนับสนุนเพื่อดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการระยะเวลา 5 ปี โดยเน้นการวิจัยร่วม โครงการลักษณะดังกล่าวสำเร็จด้วยดีและเป็นที่พอใจทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยและแคนาดา การริเริ่มโครงการดังกล่าวของรัฐบาลแคนาดาเป็นการจูงใจให้สถาบันอุดมศึกษาไทยและแคนาดามีความตื่นตัวสนใจร่วมมือกันมากขึ้นและขยายไปยังสถาบันอื่น ๆ ทั้งสถาบันของแคนาดาและไทยนอกเหนือจากการได้รับการสนับสนุนทางการเงินของรัฐบาล และในระยะต่อไปรัฐบาลแคนาดาก็มี

โครงการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาแคนาดา แต่เน้นทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะเป็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของแคนาดาและไทยให้มากยิ่งขึ้นและต่อเนื่อง

สหราชอาณาจักร ความสัมพันธ์ระหว่างสหราชอาณาจักรกับประเทศไทยมีมานานแล้ว ความช่วยเหลือที่ให้ในระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล ซึ่งในจำนวนนี้ได้พิจารณาสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาสหราชอาณาจักรกับสถาบันอุดมศึกษาไทยคือ โครงการร่วมปริญญาเอกสาขาวิศวกรรมศาสตร์ระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังกับ Imperial College London ถึงแม้ว่าความช่วยเหลือของรัฐบาลสหราชอาณาจักร 2 ใน 3 ของเงินช่วยเหลือที่ให้ จะให้กับประเทศที่อยู่ในเครือจักรภพและอาณานิคมเดิม (กรมวิเทศสหการ, 2534 : 39) แต่รัฐบาลสหราชอาณาจักรก็ยังมีการจัดสรรทุนการศึกษาฝึกอบรมและดูงานให้แก่สถาบันอุดมศึกษาไทยที่มีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาสหราชอาณาจักร จะเห็นได้ว่ารัฐบาลสหราชอาณาจักรมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาสหราชอาณาจักรให้มีความต่อเนื่องเรื่อยมา

ออสเตรเลีย รัฐบาลออสเตรเลียมีนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน (กรมวิเทศสหการ, 2534 : 12) การร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาออสเตรเลียกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศอาเซียน รัฐบาลออสเตรเลียก็ให้ความสำคัญ โดยมีองค์การ International Development Program of Australian Universities and Colleges (IDP) ซึ่งจัดตั้งโดยความร่วมมือของกระทรวงการต่างประเทศออสเตรเลียและคณะกรรมการอธิการบดีมหาวิทยาลัยของออสเตรเลีย ดำเนินงานประสานความร่วมมือแนะนำให้ข้อมูล ให้คำปรึกษาแก่มหาวิทยาลัยในออสเตรเลียและในประเทศต่าง ๆ จากนโยบายการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ช่วยเหลือร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียนตลอดจนการจัดตั้ง IDP เป็นหน่วยงานประสานความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ จึงทำให้สถาบันอุดมศึกษาไทยได้มีการติดต่อคุ้นเคยกับสถาบันอุดมศึกษาออสเตรเลียมากขึ้นจนสามารถสร้างความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกันและขยายเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ การสนับสนุนของรัฐบาลออสเตรเลีย โดยผ่านหน่วยงานของรัฐบาล คือ Australian International Development Assistance Bureau (AIDAB) ก็ทำให้ความร่วมมือระหว่างคณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยควีนสแลนด์มาเป็นเวลานานจนถึงปัจจุบัน จุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งของออสเตรเลียในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน คือจะนำไปสู่การค้าระหว่างกันด้วย

สาธารณรัฐประชาชนจีน เริ่มมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อปี 2518 หลังจากการปิดประเทศเป็นเวลานาน ไทยและจีนได้เริ่มมีความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการไทย-จีน ในปี 2521 แต่เป็นความร่วมมือระดับรัฐบาล หน่วยงานของรัฐบาลไทย ซึ่งรวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยได้ร่วมมือกับหน่วยงานของจีน จากการร่วมมือดังกล่าวเป็นโอกาสให้ผู้บริหาร นักวิชาการ และอาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาไทยได้มีการพบปะติดต่อกับสถาบันอุดมศึกษาจีน ในการเปิดประเทศของจีน ทำให้ความต้องการที่จะร่วมมือแลกเปลี่ยนทางวิชาการ เพื่อเรียนรู้วิทยาการระหว่างประเทศจึงมีอยู่มาก ดังนั้นความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาจีนและสถาบันอุดมศึกษาไทยจึงขยายเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะปัญหาทางด้านการเมืองที่เป็นอุปสรรคในการติดต่อได้ผ่อนคลายไปมากจึงเป็นโอกาสของสถาบันทั้ง 2 ประเทศในการมีความร่วมมือกันมากขึ้น

สำหรับประเทศไทย นอกจากรัฐบาลไทยได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา เช่น ศรีลังกา เนปาล เป็นต้น มานานกว่า 20 ปี ในขณะนี้สภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยดีขึ้น สถานการณ์ของประเทศรอบบ้านเอื้ออำนวยต่อการสร้างความร่วมมือ ประกอบกับนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 7 ให้ความสำคัญกับความ เป็นสากลของการศึกษา มุ่งพัฒนาศักยภาพให้มีความพร้อมในการสร้างความร่วมมือกับสถาบัน อุดมศึกษาต่างประเทศ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาไทยที่จะมีความร่วมมือกับ สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ได้ขยายมากขึ้นและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวง มหาวิทยาลัยทุกแห่งก็มีความสนใจที่จะสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษา ต่างประเทศ จะเห็นได้จากปรัชญาและนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง

2. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

2.1 สัญญาความร่วมมือทางวิชาการที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นสัญญาข้อตกลงของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามลำดับ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้เป็นสถาบันที่จัดตั้งมานาน มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ประกอบกับสถาบันมีการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เอื้ออำนวยต่อการมีความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยและผู้ติดต่อ/ประสานงานหรือรับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับความร่วมมือมาก จากข้อค้นพบจะเห็นว่าผู้บริหารมีวุฒิปริญญาเอกเป็นส่วนใหญ่และมีประสบการณ์เกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศส่วนใหญ่ระหว่าง 5-10 ปี ผู้ติดต่อ/ประสานงานเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาเอกและมีประสบการณ์เกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศส่วนใหญ่ระหว่าง 10-20 ปี และเนื่องจากเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีอายุการจัดตั้งมานานจึงมีศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษามาจากสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศจำนวนมาก จึงไม่ยากต่อการติดต่อสร้างความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ สถาบันอุดมศึกษาที่มีสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศมากขึ้น สอดคล้องกับการสำรวจของ ดร. สเวียเชค ในปี 2530 ซึ่งพบว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีสัญญาความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศมากตามลำดับ (Swierczek, n.d. : 6)

2.2 ปรัชญาและนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แต่ละสถาบันอุดมศึกษามีปรัชญาและนโยบายที่หลากหลายกันไป แต่ทุกสถาบันก็ให้ความสำคัญและต้องการมีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศเพื่อพัฒนาศักยภาพ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ ให้มีความใกล้เคียงกับระดับสากล และเป็นที่รู้จักและยอมรับของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก และ

เชื่อมโยงไปสู่นานาชาติ การที่ปรัชญาและนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งมีความหลากหลายกันไปในั้น ขึ้นอยู่กับพัฒนาการ ความพร้อมและความต้องการของแต่ละแห่ง สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดกิจกรรมภายใต้โครงการความร่วมมือทางวิชาการ เช่น การแลกเปลี่ยนอาจารย์ หากสถาบันอุดมศึกษาแห่งใดมีคณาจารย์ที่มีวุฒิทางการศึกษามากอยู่แล้ว ก็มีนโยบายที่จะให้คณาจารย์ไปเข้าหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น หรือเข้าศึกษาในหลักสูตรที่ไม่มีปริญญา (Non - Degree Program) เป็นต้น ตัวอย่างเช่นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (วิบูลพงค์ พูนประสิทธิ์, สัมภาษณ์ 15 พฤศจิกายน 2534) แต่ในบางสถาบันมีนโยบายการพัฒนาคณาจารย์ โดยต้องการเพิ่มคุณวุฒิของคณาจารย์ ก็จะมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนโดยส่งคณาจารย์ไปศึกษาต่อ ณ สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีความร่วมมือกัน ในเรื่องอื่น ๆ ก็เช่นกัน

2.3 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกามากที่สุด รองลงมาคือสถาบันอุดมศึกษาในประเทศญี่ปุ่น ออสเตรเลีย แคนาดา สาธารณรัฐประชาชนจีนและสหราชอาณาจักรตามลำดับ จากการสำรวจของ ดร. สเวียเชค ในปี 2530 พบว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยมีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 45 รองลงมาร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในญี่ปุ่น ร้อยละ 21 ร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในยุโรป ร้อยละ 17 มีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในเอเชียร้อยละ 8 มีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในแคนาดา ร้อยละ 2 มีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในออสเตรเลีย ร้อยละ 2 และมีความร่วมมือกับสถาบันในประเทศอื่น ๆ ร้อยละ 3 (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2531 : 5)

สถาบันอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกายังเป็นสถาบันที่มีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาไทยมากที่สุด เนื่องจากมีสิ่งที่เป็นอุปสรรคหลายอย่าง เช่น ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของสหรัฐอเมริกา เช่น สำนักข่าวสารออเมริกัน ได้ให้การสนับสนุนโครงการความร่วมมือกับต่างประเทศ โดย Dr. Paul P. Blackburn ได้กล่าวว่า หน้าที่ของสำนักข่าวสารออเมริกันในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน ระหว่างประชาชนของสหรัฐอเมริกากับประชาชนของประเทศอื่น โครงการของมูลนิธิการศึกษาไทย - อเมริกัน (Fulbright) เกิดขึ้นเนื่องมาจากความคิดและความเชื่อมั่นของวุฒิสมาชิก Fulbright ที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ นางดอริส วิบูลศิลป์ ได้กล่าวถึงความสนใจของสถาบันการศึกษาของอเมริกัน ที่จะร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในเขตมหาสมุทรแปซิฟิกมากขึ้น โดยเฉพาะ

มหาวิทยาลัยขนาดเล็กและที่ไม่ได้เป็นที่รู้จักทั่วไปของต่างประเทศมาก่อน เนื่องจากความพร้อมของสถาบัน แรงกระตุ้นจากบุคลากรในมหาวิทยาลัยเองและการติดต่อที่มีความกว้างขวางขึ้น (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2531 : 3-4) สถาบันอุดมศึกษาของญี่ปุ่น มีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยรองเป็นอันดับ 2 เพราะสภาวะเศรษฐกิจของประเทศดี ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลส่งเสริมในเรื่องความเป็นสากลของการอุดมศึกษา และการสนับสนุนการร่วมมือแลกเปลี่ยนกับนานา ๓ ประเทศ สถาบันอุดมศึกษาของออสเตรเลีย มีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาไทยเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากออสเตรเลียให้ความสำคัญต่อการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทย เพราะเห็นว่าไทยเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีความสำคัญต่อออสเตรเลียทั้งในแง่เศรษฐกิจและการเมือง ออสเตรเลียให้การสนับสนุนต่อนโยบายเปลี่ยนแปลงสนามรบอินโดจีนให้เป็นตลาดการค้าของรัฐบาลไทย โดยมองเห็นว่าหากปัญหาอินโดจีนได้รับการแก้ไข ประเทศไทยจะเป็นประตูไปสู่อินโดจีน และจะเป็นตลาดการค้าที่สำคัญของออสเตรเลียต่อไป (กรมวิเทศสหการ ก., 2534 : 9) สถาบันอุดมศึกษาแคนาดามีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาไทย เนื่องมาจากการสนับสนุนของรัฐบาลแคนาดาผ่าน Canadian International Development Agency (CIDA) ในโครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา หรือ Institutional Linkage Programme (CIDA/ILP) สถาบันอุดมศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาไทยมากขึ้น เนื่องจากการเปิดประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนสู่นานาชาติ ความต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ/ประสบการณ์กับต่างประเทศมีมาก ปัญหาทางการเมืองได้ผ่อนคลายในการเอื้ออำนวยที่จะมีความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาซึ่งกันและกัน

2.4 สาขาวิชาที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ สาขาสังคมศาสตร์ สาขามนุษยศาสตร์ ศาสนาและเทววิทยา สาขาแพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย และสาขาเกษตรศาสตร์ วนศาสตร์ และการประมง ตามลำดับ จากการสำรวจของ ดร.ส.เวียเชค ในปี 2530 พบว่า สถาบันอุดมศึกษาของไทยมีความร่วมมือ ส่วนใหญ่ สาขามนุษยศาสตร์ แพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2531 : 5) ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ยังคงอยู่ใน 4 สาขาใหญ่ ๆ เนื่องจากสาขาสังคมศาสตร์และสาขามนุษยศาสตร์ ศาสนาและ เทววิทยา มีการเปิดการเรียนการสอนกันอย่างกว้างขวางทั้งในสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดม

ศึกษาต่างประเทศ และการร่วมมือในสาขาทั้งสอง เงินทุนที่ใช้สนับสนุนการร่วมมือในจำนวนที่น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับความร่วมมือทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะต้องใช้ห้องปฏิบัติการ และเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีมูลค่ามากและข้อตกลงความร่วมมือที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาสหรัฐอเมริกาสนใจเน้นประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมระหว่างกัน เป็นการศึกษาภาษาและวัฒนธรรม และพัฒนาการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในประเทศไทย โครงการศึกษา/วิจัย ที่เกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การเมืองและพัฒนาสังคม (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2531 : 19) ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษาไทยมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเหล่านี้ ซึ่งสามารถจะแลกเปลี่ยนหรือให้ความร่วมมือแก่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศได้ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีสถาบันเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลมีสถาบันภาษาและวัฒนธรรมสำหรับการพัฒนาชนบท เป็นต้น และในแต่ละสถาบันอุดมศึกษาจะมีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ตามเอกลักษณ์ของสถาบันนั้น ๆ เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์มีความร่วมมือส่วนใหญ่ทางสาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ มีความร่วมมือทางสาขาเกษตรศาสตร์ วนศาสตร์และการประมงเป็นส่วนใหญ่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหิดล มีความร่วมมือทางสาขาแพทยศาสตร์ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีและสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังร่วมมือทางสาขาวิศวกรรมศาสตร์/สถาปัตยกรรมศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากแต่ละสถาบันมีเอกลักษณ์ของตัวเอง ย่อมที่จะมีความถนัดและความชำนาญในสาขาวิชานั้น ๆ เพราะเป็นความเด่นของสถาบัน การที่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศจะเลือกมาให้ความร่วมมือกับสถาบันแห่งใด ความเด่นในสาขาวิชาเป็นข้อหนึ่งที่ทางสถาบันต่างประเทศจะใช้พิจารณา ซึ่งรวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยด้วย

2.5 สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่มีกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ พบว่ารายละเอียดที่ระบุในสัญญาข้อตกลงความร่วมมือส่วนใหญ่จะระบุกิจกรรมที่จะทำ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ผู้ที่คาดว่าจะเข้าร่วมกิจกรรม และชื่อสัญญา/ข้อตกลง ตามลำดับ สัญญาข้อตกลงความร่วมมือส่วนใหญ่ทำในระดับสถาบันต่อสถาบัน และไม่ระบุระยะเวลาการสิ้นสุดโครงการ ดังนั้นจึงมี

ลักษณะกว้าง ๆ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้อธิบายว่าสัญญาข้อตกลงจะทำใน 2 ลักษณะ คือ 1) สัญญาข้อตกลงทั่ว ๆ ไป (general agreement) ซึ่งทำระหว่างมหาวิทยาลัย กับมหาวิทยาลัยเป็นร่วมใหญ่ กล่าวในเรื่องกว้าง ๆ เช่น เรื่องกิจกรรมที่จะทำ มีกำหนดระยะเวลา 5 ปี หรือไม่กำหนดเวลา 2) ภายใต้ร่วมใหญ่จะทำสัญญาข้อตกลงเฉพาะ (specific agreement) ว่าจะทำอะไรบ้างภายใต้ร่วมสัญญาดังกล่าว (เกษม วัฒนชัย, สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2534) ดังนั้นลักษณะสัญญาข้อตกลงของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จึงเป็นสัญญาข้อตกลงทั่ว ๆ ไป กล่าวในเรื่องกว้าง ๆ ทำในระดับสถาบันต่อ สถาบัน และส่วนใหญ่ไม่ระบุระยะเวลาการสิ้นสุดโครงการ แต่ ดร. สเวียเชค กล่าวว่า เนื่องจากสัญญาข้อตกลงเป็นไปอย่างกว้าง ๆ จึงขาดรายละเอียด ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทาง ปฏิบัติ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2531 : 5)

2.6 กิจกรรมการแลกเปลี่ยนภายใต้สัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนอาจารย์ รองลงมาเป็นการร่วมมือวิจัย และการร่วมมือทาง วิชาการและการสนับสนุนการบริการ ตามลำดับ ส่วนการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา การร่วมมือ ทางวัฒนธรรม และการร่วมมือเปิดหลักสูตรยังมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจของ ดร. สเวียเชค ในปี 2530 ซึ่งพบว่าการร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศของ สถาบันอุดมศึกษาไทยเกือบทุกสถาบันอุดมศึกษาเน้นการพัฒนาอาจารย์โดยเฉพาะการศึกษา ระดับปริญญาเอก และสถาบันอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคสนใจเน้นการศึกษาในระดับปริญญาโท และการแลกเปลี่ยนนักศึกษายังให้ความสำคัญน้อย (Swierczek, n.d. : 17) ทั้งนี้ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาจารย์ในสถาบัน เพราะตามแผน พัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 6 ในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทบวงมหาวิทยาลัย ได้กำหนดเป้าหมายสัดส่วนคุณวุฒิของอาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยไว้ว่า ควรมีอาจารย์ ประจำวุฒิปริญญาเอก : โท : ตริ เท่ากับ 25 : 60 : 16 สำหรับอาจารย์ประจำใน มหาวิทยาลัยระบบไม่จำกัดรับนั้น วุฒิของอาจารย์ระดับปริญญาโทจะสูง คิดเป็นสัดส่วน ปริญญาเอก : โท : ตริ เท่ากับ 15 : 76 : 9 (ทบวงมหาวิทยาลัย ม.ป.ป. : 7) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยจึงเร่งการพัฒนาคุณวุฒิของอาจารย์ การร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนา คณาจารย์ได้ทั้งทางด้านคุณวุฒิ ความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ ส่วนการแลกเปลี่ยนนิสิต

นักศึกษาอาจมีอุปสรรคในเรื่องค่าใช้จ่าย ภาษา และการโอนย้ายหน่วยกิตระหว่างสถาบัน
อุดมศึกษา จึงทำให้มีการแลกเปลี่ยนยังไม่มาก แต่ในอนาคตการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาจะ
มากขึ้น เนื่องจากในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 7 ได้มีมาตรการสนับสนุน
เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศ เช่น โครงการร่วมด้านการผลิตบัณฑิต
การวิจัยและฝึกอบรม โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและนักวิชาการ เป็นต้น
(ทบทวมหาวิทยาลัย, ม.ป.ป. : 16)

2.7 ปัญหา/อุปสรรคของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่ ในเรื่อง
เงินทุนยังไม่เพียงพอสำหรับการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือ ความพร้อมของ
บุคลากรและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งนี้คงเนื่องมาจากขาดการวางแผนที่ดี การที่
สถาบันอุดมศึกษาจะมีการร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศต้องมีการ
วางแผนระยะยาวเพื่อเตรียมความพร้อมรวมทั้งทางด้านเงินทุน ซึ่งต้องเตรียมหาแหล่งทุนจาก
ภายนอกมาสนับสนุนเพิ่ม เตรียมบุคลากรผู้เข้าร่วมโครงการและผู้ประสานงานให้มีความพร้อม
และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ ความร่วมมือที่ไม่ใช่ระดับมหาวิทยาลัย
เช่น ระดับคณะ/สถาบัน หรือศูนย์ที่มีฐานะเทียบเท่าคณะหรือในระดับภาควิชา ในบางสถาบัน
อุดมศึกษาจะให้ความสำคัญน้อยกว่าความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัยหรือไม่ได้รับการสนับสนุน
ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งตามความจริงแล้ว ความร่วมมือในระดับ
คณะหรือภาควิชาเป็นความร่วมมือของนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขานั้น ๆ อย่าง
แท้จริงจะได้รับประโยชน์อย่างมากจากความร่วมมือ

2.8 จากการสัมภาษณ์อธิการบดี/รองอธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของ
รัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่าแนวโน้มของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดม
ศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศจะมีมากขึ้น ลักษณะของการร่วมมือจะมีการ
แลกเปลี่ยนมากขึ้น จะมีการให้และการรับซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน ลักษณะ
การที่เคยได้รับความช่วยเหลือและค่อย ๆ ลดลงจนหมดไป ในขณะที่เดียวกันจะมีการให้ความ
ช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาและพัฒนาน้อยกว่ามากขึ้น โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านและ
การประสานทางวิชาการจะมีมากขึ้น เช่น การจัดหลักสูตรร่วมเป็นภาษาอังกฤษของสถาบัน
อุดมศึกษามากขึ้น และสถาบันอุดมศึกษาไทยจะเป็นฐานฝึกอบรมให้กับสถาบันอุดมศึกษา
นานาชาติหรือบริษัทข้ามชาติมากขึ้น ความร่วมมือจะไม่จำกัดเฉพาะวงการศึกษเท่านั้น

แต่จะก้าวไปยังองค์กรต่าง ๆ ในสาขาต่าง ๆ และจะดึงหน่วยงานเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่า ปีที่สถาบัน อุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีการลงนามในสัญญาข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศมากที่สุดระหว่างปี 2531 - 2535 รองลงมาระหว่างปี 2526 - 2530 และระหว่างปี 2521 - 2525 ตามลำดับ และปีที่เริ่มดำเนินงานในสัญญา ข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศก็อยู่ในช่วงระยะเวลา เดียวกับปีที่มีการลงนามในสัญญาข้อตกลงเช่นกัน จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความ ร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดม ศึกษานานาชาติมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ลักษณะของการร่วมมือจะมีการแลกเปลี่ยน มากขึ้น จะมีการให้และการรับซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน ลักษณะของการที่ เคยได้รับความช่วยเหลือจะค่อย ๆ ลดลงและจะหมดไป ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมี แนวโน้มที่จะมีความเจริญทางเศรษฐกิจดีขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าความช่วยเหลือจากยูเอสเอ (สหรัฐอเมริกา) จะลดลงและแนวทางที่ให้ความช่วยเหลือก็จะเปลี่ยนไป โดยมุ่งให้ ประเทศไทยได้ร่วมในการตัดสินใจและดำเนินงานมากกว่าจะเป็นแผนงานที่กำหนดโดย โครงการอย่างที่แล้ว ๆ มา (กรมวิเทศสหการ ก., 2534 : 20-21) ประเทศ ออสเตรเลียก็เช่นกัน ความช่วยเหลือที่จะให้กับประเทศไทยในอนาคตจะเป็นความช่วยเหลือ ที่จะนำไปสู่การค้ามากกว่าปัจจุบัน แต่จะเป็นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (กรมวิเทศสหการ ก., 2534 : 14) สำหรับ ประเทศแคนาดา แนวโน้มของการให้ประเทศไทยมีส่วนร่วม มากขึ้น จะเห็นได้จากแผนการบริหารโครงการ (Management Plan) ที่ทบวงมหาวิทยาลัย ได้ลงนามเมื่อเดือนกรกฎาคม 2534 ในโครงการความช่วยเหลือร่วมมือเพื่อพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ระหว่างไทย - แคนาดา (Human Resources Development Policy and Linkage Program) ได้ระบุไว้ว่า รัฐบาลแคนาดาโดย CIDA จะจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนเป็นเงินประมาณ 14.8 ล้านเหรียญแคนาดา หรือประมาณ 300 ล้านบาท ในช่วง 7 ปีของโครงการ (พ.ศ. 2534 - 2540) และรัฐบาลไทยจะต้องจัดสรรงบประมาณสนับสนุนสมทบเป็นเงินประมาณ 120 ล้านบาท จากที่กล่าวมาแล้วเป็นตัวอย่างในบางประเทศ ที่ความช่วยเหลือที่จะให้กับประเทศไทยลดลงและประเทศไทยจะต้องมีส่วนร่วมมากขึ้น จะส่ง ผลไปถึงความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศด้วย ในขณะเดียวกันจะมีการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาหรือพัฒนาน้อยกว่า

โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านจะมีมากขึ้น เพราะสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รอบประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้มีความใกล้ชิดและสนิทสนมยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันสภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศไทยได้มีการเจริญเติบโตและขยายตัวในอัตราที่สูงติดต่อกันนานหลายปี การให้ความช่วยเหลือจะผสมผสานความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการกับผลประโยชน์ของประเทศ (กรมวิเทศสหการ ช., 2534 : 2-3) นอกจากนี้การประสานทางวิชาการจะมีความเพิ่มขึ้น ซึ่งจะมีผลจากการมีความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ กิจกรรมการร่วมมือจะมีความเพิ่มขึ้น เช่น การทำวิจัยร่วม การจัดหลักสูตรร่วมเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งขณะนี้เริ่มมีหลายสถาบันจัดอยู่ เช่น สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมมือกับ Northwestern University และ University of Pennsylvania เป็นต้น สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยหลายสถาบัน ได้จัดหลักสูตรศึกษาฝึกอบรมและดูงานให้แก่ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว เวียดนาม และพม่า เป็นต้น โดยทุนของรัฐบาลไทยและองค์การระหว่างประเทศ เช่น UNDP เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาความร่วมมือ

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

1. จากผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเกือบทุกแห่งมีปัญหาเรื่องเงินทุน ซึ่งมีไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือตามข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรจัดหาแหล่งเงินทุนจากภายนอก เพื่อมาเสริมจากเงินงบประมาณแผ่นดินหรือเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจมีปัญหาในเรื่องระเบียบราชการที่ต้องถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด หากสถาบันใดต้องการความช่วยเหลือก็ควรขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน/องค์การต่างประเทศหรือระหว่างประเทศ มูลนิธิต่าง ๆ หน่วยงาน/องค์การเอกชน หรือสมาคมศิษย์เก่ามาช่วยสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความสะดวกคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตัวอย่างของแหล่งทุนจากภายนอก เช่น Canadian International Development Agency (CIDA), United States International

Affiliation (USIA) ขององค์การข่าวสารอเมริกัน มูลนิธิการศึกษาไทย-อเมริกัน (ฟลูไบรท์) มูลนิธิฟอร์ด และมูลนิธิเอเชีย เป็นต้น เมื่อได้รับความช่วยเหลือแล้ว สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการรายงานความก้าวหน้าและฐานะทางการเงินที่ชัดเจนเสนอแหล่งความช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ มีหนังสือตอบขอบคุณ และเสนอรายงานประจำปี เช่น ที่สถาบันบริหารจัดการธุรกิจคินทร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทำอยู่ จะทำให้แหล่งทุนยินดีให้ความช่วยเหลือต่อไปอีก โดยเฉพาะจากหน่วยงานเอกชน

2. จากผลการวิจัย พบว่าสถาบันอุดมศึกษายังขาดข้อมูลในการแสวงหา ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ และขาดหน่วยงานกลางที่จะประสานงานเกี่ยวกับความร่วมมือ ดังนั้น ทบวงมหาวิทยาลัยควรเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น เช่น ให้รายชื่อหรือจัดทำทำเนียบรายชื่อสถาบันทางวิชาการในประเทศต่าง ๆ พร้อมทั้งอยู่ที่จะติดต่อ หลักสูตรสาขาวิชาที่มีการเรียนการสอน ความชำนาญ และความเด่นของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศนั้น ๆ เป็นต้น ทบวงมหาวิทยาลัยควรเป็นศูนย์กลางให้แก่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่สนใจเข้ามาติดต่อ และทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แนะนำสถาบันอุดมศึกษาไทยให้เป็นที่รู้จักแก่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครือข่ายผ่านระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการให้และใช้ข้อมูลข่าวสารและเป็นตัวกลางประสานงานทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แสวงหาความช่วยเหลือและคัดเลือกสาขาวิชาที่จะมีความร่วมมือในขณะที่มีทรัพยากรจำกัด ช่วยในเรื่องการติดต่อประสานงานและให้บริการในการเขียนโครงการ และให้คำปรึกษาในการติดต่อกับต่างประเทศ

3. จากผลการวิจัย พบว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยไม่ค่อยมีการประเมินผลโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งควรจะต้องให้มีการประเมินผลโครงการความร่วมมือดังกล่าว อาจจะทำการประเมินผลโดยผู้ที่รับผิดชอบโครงการ เช่น ถ้าโครงการความร่วมมือระดับคณะ/ศูนย์หรือสถาบันที่เทียบเท่าคณะ ก็ประเมินโดยหน่วยงานเหล่านั้นและรายงานผลการประเมินผลให้มหาวิทยาลัย/สถาบันทราบ หากเป็นโครงการระดับสถาบัน สถาบันก็เป็นผู้ประเมินผล เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหา/อุปสรรค และจะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้โครงการความร่วมมือทางวิชาการดังกล่าวได้ประโยชน์สูงสุด และยังเป็นการเผยแพร่ผลการ

ดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการดังกล่าวให้บุคลากรและหน่วยงานต่าง ๆ ของสถาบัน
ทราบอีกด้วย

4. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐควรมีการสำรวจหรือระดมสมองในความต้องการที่
จะร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศทุก ๆ 6 เดือน หรือ 1 ปี และแจ้งให้ทบวง
มหาวิทยาลัยทราบ เพราะเมื่อทบวงมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางข้อมูลเกี่ยวกับความร่วมมือกับ
ต่างประเทศ ทบวงมหาวิทยาลัยจะใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารของทบวงมหาวิทยาลัยในการ
เจรจาความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในกรณีที่ต้องการเดินทางไปต่างประเทศหรือ
เมื่อมีผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศเดินทางมาพบปะ เยี่ยมเยียนทบวงมหาวิทยาลัย
หรือในกรณีที่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศติดต่อมายังทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อขอทำความร่วมมือ
กับสถาบันอุดมศึกษาไทย ทบวงมหาวิทยาลัยจะได้แจ้งให้สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศไปติด
ต่อกับสถาบันอุดมศึกษาไทยที่มีความต้องการและความสนใจตรงกัน เป็นการอำนวยความสะดวก
สะดวกอีกทางหนึ่ง

5. จากผลการวิจัย พบว่ายังมีกฎระเบียบราชการบางอย่างที่ไม่เอื้ออำนวยต่อ
การส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ดังนั้น ทบวงมหาวิทยาลัยควรพิจารณาหาหนทางผ่อนคลายน
หรือยกเลิกกฎระเบียบที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดม
ศึกษาต่างประเทศ เช่น ระเบียบศุลกากรสำหรับวัสดุนำเข้าเพื่อการศึกษา การสั่งซื้อหรือ
การนำเข้าวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือจากต่างประเทศมาใช้ในโครงการมักจะประสบปัญหา
ในด้านการนำเข้า ตลอดจนการยกเว้นภาษีอากรนำเข้ายังมีขั้นตอนยุ่งยากอยู่มาก และเมื่อ
ใช้เวลานานจะเสียค่าใช้จ่ายในการเช่าโกดังสินค้ามาก ระเบียบการเงินเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย
ในการเดินทางไปต่างประเทศ และระเบียบการรับรองแขกชาวต่างประเทศนั้น อัตราค่า
ใช้จ่ายยังต่ำกว่าความเป็นจริง ระเบียบเกี่ยวกับการอนุญาตให้อาจารย์ชาวต่างประเทศเข้า
มาทำงานวิจัยยังมีความยุ่งยากอยู่มาก ระเบียบของทบวงมหาวิทยาลัยที่ห้ามอาจารย์ที่ลา
Sabbatical leave ไปทำงานวิจัยในต่างประเทศ จะทำให้ความรู้ทางวิชาการของอาจารย์
อยู่ในวงแคบ ไม่ได้มีโอกาสไปสัมผัสและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากต่างประเทศ เป็นต้น

6. สถาบันอุดมศึกษาไทยควรมีการวางแผนล่วงหน้า ในการที่จะมีความร่วมมือ
ทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ โดยการกำหนดนโยบาย/วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
ของความร่วมมือ จัดเตรียมความพร้อมทางด้านบุคลากรทั้งความรู้ความสามารถทางด้านภาษา

และทางวิชาการและจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ห้องทำงาน ห้องปฏิบัติการ ที่พัก เป็นต้น ตลอดจนแหล่งเงินทุนสำหรับสนับสนุนการดำเนินงานด้วย และต้องจัดเตรียมผู้ประสานงานที่มีความสามารถและมีความรับผิดชอบ เพื่อเป็นการเตรียมที่จะรองรับความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

7. จากผลการวิจัย พบว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยยังมีความเหลื่อมล้ำกันในการที่จะสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เช่น ในเรื่องมาตรฐานการศึกษาของแต่ละสถาบัน ความเก่าความใหม่ของสถาบัน ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักยอมรับของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ความแตกต่างในระบบการจัดการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น ทบวงมหาวิทยาลัยจึงควรมีบทบาทในการประสานระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยให้มีมาตรฐานของสถาบันใกล้เคียงกัน และในระยะยาว สถาบันอุดมศึกษาไทยควรมีการดำเนินการในการพัฒนาคลุ่มดำเนินการ (Consortiums) อาจจะเป็นกลุ่มสถาบันหรือกลุ่มวิชาชีพ เพื่อร่วมกันใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ สร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ และพัฒนาศักยภาพทางวิชาการของสถาบันในกลุ่ม จะได้มีข้อต่อรองกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เป็นการลดความซ้ำซ้อนในการบริการและกิจกรรมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยด้วยกัน เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้รับผิดชอบและประสานงานโครงการระหว่างสถาบันอาจจะเป็นที่ประชุมอธิการบดี

8. จากผลการวิจัย พบว่า มีปัญหาเรื่องคุณสมบัติของอาจารย์ บุคลากรและนิสิตนักศึกษาที่จะเข้าร่วมโครงการ และขาดผู้ประสานงานที่ดี ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่จะเข้าร่วมโครงการที่เหมาะสม มีความพร้อมและศักยภาพทางด้านภาษา ความรู้ทางวิชาการ มีความตั้งใจจริงที่จะทำงานและเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อร่วมกิจกรรมในโครงการ และคัดเลือกผู้ประสานงานที่ดี มีความรู้ทางด้านภาษาและวิชาการ และเป็นที่ยอมรับของสถาบันต่างประเทศ เพื่อให้การร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศประสบความสำเร็จด้วยดี สำหรับผู้ที่ยังขาดทักษะทางด้านภาษา ควรมีการจัดให้มีการพัฒนาทักษะทางภาษาเพิ่มขึ้น โดยการจัดบริการอบรมทางภาษาให้

9. จากผลการวิจัย พบว่า ปัญหาเรื่องความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมจะนำไปสู่ปัญหาส่วนบุคคล และเป็นผลเสียต่อโครงการความร่วมมือทางวิชาการ เช่น บุคลากรของฝ่ายไทยที่ไม่เคยมีประสบการณ์กับต่างประเทศ บางครั้งจะมีความรู้สึกหรือเกิดความระแวงว่า ทางต่างประเทศจะมาเอาของดี ๆ ของเราไป ทำให้ไม่มีความเชื่อมั่นกัน และบุคลากรของ

ฝ่ายต่างประเทศที่เข้ามาทำงานร่วมกับฝ่ายไทย คาดหวังว่าจะทำงานในมาตรฐานที่เคยทำ อยู่ในสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แต่สถาบันอุดมศึกษาไทยมีระเบียบกฎเกณฑ์มาก ทำให้เกิดความไม่เข้าใจว่าทำไมจึงล่าช้า ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มีการประชุมพิเศษผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันและจัดให้มีผู้ประสานงานที่ดี ช่วยประสานความเข้าใจระหว่างผู้ร่วมโครงการด้วยกัน เพื่อให้ความร่วมมือดำเนินไปด้วยดี

10. จากผลการวิจัย พบว่า การปรับเปลี่ยนนโยบายของผู้บริหารระดับสูง เพราะระบบการหมุนเวียนของผู้บริหารทำให้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศไม่ต่อเนื่อง สร้างความไม่มั่นใจให้กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่จะมาความร่วมมือหรือต่อสัญญาความร่วมมือในช่วงที่จะมีการปรับเปลี่ยนผู้บริหาร ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรจัดให้มีหน่วยงานประจำ และมีบุคลากรประจำรับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือ เพื่อให้โครงการความร่วมมือยังคงดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง

11. เนื่องจากการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยยังมุ่งเน้นเพื่อสนองตอบความต้องการของสังคมของประเทศไทย และภาษาที่ใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนก็ใช้ภาษาไทย ซึ่งอาจไม่เอื้ออำนวยต่อกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรให้มีเนื้อหาที่มีความเป็นสากล (International Contents) มากขึ้น สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยเข้าไปในหลักสูตรและใช้สื่อการสอนที่เป็นสื่อกลาง อาจจะใช้ภาษาอังกฤษสำหรับหลักสูตรที่เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

12. จากผลการวิจัยพบว่า ในการร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ กิจกรรมการแลกเปลี่ยนมีวัตถุประสงค์เรื่องความแตกต่างของภาคการศึกษาและความเหมาะสมของระยะเวลาการแลกเปลี่ยน ความแตกต่างของภาคการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศนั้นขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของแต่ละประเทศ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาทั้งสองฝ่ายควรมีการจัดเตรียมตารางการแลกเปลี่ยนของแต่ละฝ่ายโดยประสานงานกันเป็นอย่างดีและควรจัดระยะเวลาให้เหมาะสมจะทำให้บุคลากรและนิสิตนักศึกษาของทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์สูงสุด

13. จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศจะประสบความสำเร็จนั้น ปัจจัยที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ คือ มีการวางแผนระยะยาว มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนทั้งสองฝ่าย ทำความเข้าใจให้ตรงกัน เพื่อวัตถุประสงค์ที่เกื้อกูลกัน ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารทั้งสองฝ่าย มีแหล่งเงินทุนสนับสนุนที่เพียงพอ มีผู้ประสานงานที่ดี มีความรับผิดชอบ บุคลากรที่เข้าร่วมโครงการต้องมีศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือ มีระบบการบริหารการจัดการที่ดี มีความยืดหยุ่นในการดำเนินงานและการติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาที่จะสร้างความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศให้ประสบความสำเร็จควรมุ่งเน้นถึงปัจจัยดังกล่าวข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากแนวโน้มของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในอนาคตจะมีมากขึ้น ประกอบกับนโยบายตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 7 ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นสากลของการศึกษา มุ่งพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้มีศักยภาพและความพร้อมที่จะจัดการศึกษาที่มีความเป็นสากลและร่วมมือกับต่างประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรต้องมีหน่วยงานเฉพาะและบุคลากรประจำที่จะรองรับการขยายความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ ซึ่งหน่วยงานนี้จะไม่ได้รับผลกระทบกระเทือนจากการปรับเปลี่ยนวาระของผู้บริหารระดับสูงของสถาบัน เพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ โดยหน่วยงานดังกล่าวจะทำหน้าที่ดังนี้

1. วางแผนและจัดเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ในการที่จะทำความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เช่น จัดเตรียมบุคลากรที่จะเข้าร่วมโครงการที่มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการและมีทักษะทางด้านภาษาดี จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และจัดประชุมนิเทศแก่ผู้เข้าร่วมโครงการทั้ง 2 ฝ่าย เป็นต้น
2. ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ทบวงมหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ หน่วยงาน/องค์การ หรือมูลนิธิต่างประเทศและแหล่งเงินทุน เป็นต้น

3. ให้บริการคำปรึกษาและแนะนำแก่หน่วยงาน/บุคลากรของสถาบันในการที่จะติดต่อมีความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

4. ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานภายนอกได้รู้จักสถาบันของตนเองเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงาน/บุคลากรของสถาบันได้ทราบเกี่ยวกับหน่วยงานนี้ ตลอดจนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้แก่หน่วยงาน/บุคลากรในสถาบันได้ทราบถึงความเคลื่อนไหว และกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้หน่วยงาน/บุคลากรของสถาบันสนใจและมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะได้มีการศึกษาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

2. ควรจะได้มีการศึกษาความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ โดยศึกษาวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ เพื่อได้แนวทางมาปรับปรุงความร่วมมือทางวิชาการต่อไป

3. ควรจะได้มีการศึกษารูปแบบของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่จะทำให้การดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการประสบความสำเร็จ

4. ควรมีการประเมินผลความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยแต่ละแห่งกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ